

การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย

Network management of the local museum in Loei province

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนฺโน

สุกานดา เทนอิสสระ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ธีระวัฒน์ แสนคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาและการบรรยาย ดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย ได้แก่ องค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลยทั้งหมด 15 แห่ง 2. การบริหารจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้น ซึ่งมีกระบวนการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย 2) การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย และ 3) แนวทางการทำงานของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย และ 3. ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า ในปัจจุบันเครือข่ายถือว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ เพราะเครือข่ายเป็นการเชื่อมประสานกันอย่างเป็นระบบ ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการรวมพลัง จนสามารถดำรงตัวเองอยู่ได้ในปัจจุบัน และพัฒนาไปสู่อนาคตได้อย่างไม่มีสิ้นสุด

ABSTRACT

The Research of "Network Management of Local Museums in Loei Province" is a quality research. aims to study the role and duty of knowledge creation of local museums in Loei Province. To study the management of the local museum network in Loei Province. And to

analyze the relationship of the local museum network and community development in Loei Province. The researcher used the qualitative research model. Qualitative using documentary analysis, in-depth interview and focus group discussion, then analyze the data by descriptive and descriptive as follows

1. The role in creating knowledge of the local museums in Loei Province, namely the knowledge of the local museums in Loei Province, all 15 places 2. Management of the local museum network in Loei Province Through collaboration from all sectors involved Therefore creating a collaborative network of local museums Which has the work process to create a network according to the following steps 1) The process of creating a network of local museums in Loei Province 2) Network management of local museums in Loei Province and 3) Guidelines for working of local museum networks in Loei Province And 3. The relationship of the local museum network with the community development in Loei province, found that the network is currently considered important to management. Because the network is a systematic coordination In the way of interdependence Cause power Until being able to sustain oneself today And develop into the future endlessly

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสไว้ในคราวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2504 เกี่ยวกับความจำเป็นที่ประเทศชาติและชุมชนจะต้องมี “พิพิธภัณฑ” ในฐานะที่เป็นสถานที่เก็บรักษาและจัดแสดงทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา แสดงความเป็นมาของชาติส่วนรวม เพราะถ้าไม่มีที่เก็บที่เป็นกิจลักษณะ เฉพาะที่เฉพาะแหล่งก็เห็นว่าการซื้อขายวัตถุโบราณส่งออกไปต่างประเทศเสียหมด อีกหน่อยเราก็ต้องไปชมหรือไปศึกษาของเราที่ต่างประเทศ มีข้อความที่ทรงเป็นห่วงและย้ำถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑว่า

..... ก็คงเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและน่าอับอายมาก เราจึงควรชวนขายและช่วยกันหาทางรวบรวม โบราณวัตถุและศิลปวัตถุของเรา และจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานเก็บรักษาไว้จะเป็นการดีที่สุด... (สายันต์ ไพเราะ จิตร์. 2547: 69)

ความในพระกระแสพระราชดำรัสที่อันเชิญมาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่าพิพิธภัณฑเป็นสิ่งจำเป็นไม่แต่เฉพาะในระดับประเทศเท่านั้น หากแต่พิจารณาให้ถ่องแท้ก็เห็นว่าพิพิธภัณฑเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสังคมในทุกระดับ เพราะในแต่ละสังคมแต่ละกลุ่มคนต่างก็มี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่มีสภาพเป็น มรดก และเป็น วัตถุทางวัฒนธรรมร่วมสมัยยังใช้ประโยชน์ อยู่มากมาย พระองค์ท่านทรงชี้ว่าวัตถุทั้งหลายเหล่านั้นมีประโยชน์ในทางการศึกษาและเป็นวัตถุ

พยานแสดงความเป็นมาของสังคมระดับนั้นๆ ผู้คนและสมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ก็จะต้องชวนชวากัน รวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเอามาเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ที่ช่วยกันสร้างขึ้น มา ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดี ต่อสังคมและชุมชนนั้นๆ ในระยะยาว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินแดนที่เก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต เป็นความเจริญของชุมชนใน ที่ กลุ่มแม่น้ำสายต่าง ๆ มีแม่น้ำที่สำคัญอยู่ 3 สาย คือ แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล และแม่น้ำชี ประชาชนอีสานได้อาศัย อยู่ในดินแดนแถบนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีอายุกว่าหนึ่งหมื่นปี ซึ่งสันนิษฐานได้จากเครื่องมือเครื่องใช้ ประเภทหินที่พบอยู่ทั่วไปบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำสายสำคัญ ในดินแดนแถบนี้ ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักภูมิศาสตร์ ได้แบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็น บริเวณแอ่งสกลนครอันได้แก่ สกลนคร หนองคาย อุดรธานี นครพนม และเลย กับส่วนที่อยู่บริเวณแอ่งโคราช ซึ่งประกอบด้วย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชัยภูมิและนครราชสีมา สำหรับจังหวัดเลยในปัจจุบัน ชาวอีสานโดยทั่วไปเรียกจังหวัดนี้ว่า “เมืองเลย” จังหวัดเลยตั้งอยู่ที่เส้นละติจูด 17 องศา 27 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 104 องศา 47 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 11.424 ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ 7.140.000 ไร่ ตั้งอยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 520 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ (ตามเส้นทางกรุงเทพฯ-ชัยภูมิ-เลย) ที่ตั้งของจังหวัดเลยอยู่ในแนวเทือกเขา เพชรบูรณ์ จังหวัดเลยมีพื้นที่ประมาณ 11.424 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7.140.000 ไร่ จัดเป็นจังหวัด ขนาดกลาง ลักษณะรูปร่างของจังหวัดเลยคล้ายกับกระทะใบบัว ปัจจุบันที่ตั้งของจังหวัดนับเป็นศูนย์กลางคมนาคม ระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคเหนือติดต่อกับยังจังหวัด พิชณุโลก อุดรดิตถ์ เชียงราย ลำพูนและ เชียงใหม่จึงเรียกได้ว่าจังหวัดนี้เป็นประตูสู่ล้านนา และในอนาคตยังจะเป็นประตูสู่ล้านช้างด้วย เพราะขณะนี้ มี โครงการสร้างสะพานไทย-ลาวข้ามแม่น้ำเหืองระหว่างอำเภอท่าลี่กับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี ระยะทางจากเลย สู่ล้านช้างมีความยาว 350 กิโลเมตร (กรมศิลปากร. 2554 : 1)

ประเทศไทยเป็นบ้านของพิพิธภัณฑ์ที่หลากหลายจำนวนกว่า 1.000 แห่ง ทั้งของชุมชน วัด เอกชน ราชการ ฯลฯ เพื่อให้สังคมได้รู้จักและเรียนรู้เรื่องราวของพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์พยายามรวบรวม และนำเสนอข้อมูลพิพิธภัณฑ์จากทั่วประเทศ (ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย. <http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase>) การจัดพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่ของใหม่ในประเทศไทย เพราะปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ มากมายหลายแห่งทุกภูมิภาค ทั้งในระดับชาติ และท้องถิ่น แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งใหม่ ไม่เหมือนพิพิธภัณฑ์ เหล่านั้น หลายคนอาจจะคัดค้านว่าพิพิธภัณฑ์ตามท้องถิ่นก็มียังมากมายอยู่แล้ว จะไม่เรียกว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นได้อย่างไรบรรดาพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นแสดงหรือให้อะไรที่เห็นว่าเป็นความรู้เฉพาะถิ่นนั้นบ้าง เพราะ ประเพณีการจัดพิพิธภัณฑ์ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และท้องถิ่นที่เป็นอยู่ขณะนี้คือการนำเอาบรรดา โบราณวัตถุจัดแสดง ถ้าในระดับชาติ โบราณวัตถุส่วนใหญ่ก็เป็นศิลปวัตถุที่มีคุณค่าราคาแพง มีความเก่าแก่ เพราะมุ้งที่จะแสดงความเก่าแก่และความรุ่งเรืองของชาติเป็นสำคัญ การจัดพิพิธภัณฑ์แบบนี้มุ่งในรูปแบบของการ

จัดแสดง มีตึกอาคารที่ทรูหราราคาแพง แต่ของที่นำมาแสดงนั้นซ้ำซ้อนกันมากมายจนน่าเบื่อเพราะดูแล้วก็สวยงาม เก่าแก่ซ้ำๆกัน หากไปถึงความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของโบราณวัตถุเหล่านั้นไม่ (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2551 : 7)

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ โดยอาจเป็นการจัดตั้งและบริหารจัดการโดยองค์กรของรัฐในท้องถิ่น หรือ โดยชุมชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรรัฐกับชุมชน หรือ โดยบุคคล เช่น เจ้าอาวาสวัด นักสะสมในท้องถิ่น เป็นต้น ลักษณะงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นก็เช่นเดียวกับ พิพิธภัณฑ์สถานทั่ว ๆ ไป คือ 1. เก็บรักษาวัตถุทางวัฒนธรรม หรือ ตัวอย่างธรรมชาติ 2. บันทึกหลักฐานวัตถุต่าง ๆ ที่เก็บรักษาไว้ 3. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุในพิพิธภัณฑ์ 4. จัดแสดงวัตถุ และ นิทรรศการเพื่อถ่ายทอดความรู้ 5. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยทั่วไปพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีบทบาทเก็บรวบรวมวัตถุทาง วัฒนธรรมที่ผลิตในท้องถิ่นในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่กำลังจะสูญหายไป และ จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ช่วงประวัติศาสตร์ที่รุ่งเรืองของท้องถิ่น เรื่องราว ของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ผลผลิตที่โดดเด่นของชุมชน ฯลฯ ในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มักนำเสนอลักษณะประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือ มีกิจกรรมสาธิตการใช้งานเครื่องมือเครื่องใช้ที่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว การสาธิตงานหัตถกรรม การจำลองงานประเพณี เป็นต้นหน้าที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การรักษาสมบัติ ของท้องถิ่น และเป็นแหล่งการเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาจากสถานศึกษา และ ประชาชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน อีกด้วย

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้เติบโตและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย แต่ที่ผ่านมาเป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพตามรูปแบบงานพิพิธภัณฑ์ยังคงมีอยู่ อย่างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาหลายประการ ดังนี้ 1. ผู้ก่อตั้งขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในงาน พิพิธภัณฑ์ ทำให้ขาดการวางแผนการดำเนินงานในระยะยาวที่ชัดเจน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลายแห่งเกิดขึ้นโดย คณะกรรมการ ที่มีเพียงงบประมาณในการก่อสร้างอาคารและจัดแสดงนิทรรศการ แต่เมื่อเปิดให้บริการแล้ว ไม่มี หน่วยงานดูแลอย่างจริงจัง ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอและต่อเนื่อง และไม่มี การพัฒนาการใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ให้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ลงไป 2. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ ทำหน้าที่เพียง แคการเก็บรักษาวัตถุของท้องถิ่น ในลักษณะเป็นตู้เก็บของ การศึกษาค้นคว้าความรู้จากวัตถุเพื่อสื่อสารเรื่องราวของ ท้องถิ่นยังมีน้อยมาก 3. การเสื่อมสภาพของวัตถุในพิพิธภัณฑ์ อันเนื่องมาจากขาดความรู้ในการดูแล รักษาอย่าง เหมาะสม และ ขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ 4. พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นส่วนใหญ่ ขาดบุคลากรที่จะทำ หน้าที่ ที่จำเป็นตาม ลักษณะงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ทำให้ พิพิธภัณฑ์ ขาดการพัฒนาที่น่าสนใจ และขาดพลังที่จะขับเคลื่อนให้งานพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือ แหล่ง ท่องเที่ยวของท้องถิ่น 5. การเปิดให้บริการไม่ต่อเนื่อง ทำให้การใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์มีจำกัด 6. การ

สนับสนุนด้านการดำเนินงานจากองค์กรของรัฐยังมีไม่มาก อันอาจมีสาเหตุมาจากการมองไม่เห็นความสำคัญของ พิพิธภัณฑสถานต่อการพัฒนาท้องถิ่น และระเบียบทางราชการยังไม่เปิดโอกาสให้พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นบางลักษณะของ ประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลได้ 7. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้เข้ามาช่วยงานพิพิธภัณฑสถาน ใน ลักษณะ อาสาสมัครพิพิธภัณฑสถาน ยังมีไม่มาก ในบางแห่งที่มี อาสาสมัครแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาทำงาน และยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเพื่อทำงานที่จำเป็นของพิพิธภัณฑสถานได้ 8. ทักษะคิดของคนไทยต่องาน พิพิธภัณฑสถาน ที่มองเป็นเพียงสถานที่เก็บรักษาของเก่า ไม่มีกิจกรรมที่ทำให้มีชีวิตชีวา การเข้าชมจึงมีน้อย ในขณะที่ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น หลายแห่งได้พัฒนากิจกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นที่ใช้เวลาว่างของคนในชุมชน เพื่อหา ความรู้ และ พบปะกับผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน ปัญหาข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาที่พบในการดำเนินงาน พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ยังมีปัญหาอื่น ๆ ในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละแห่ง จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นหลายแห่งได้เรียนรู้และพัฒนาการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นเพื่อทำให้ พิพิธภัณฑสถานดำรงอยู่ได้และ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ทั้งในระยะเริ่มก่อตั้ง และ ช่วงเปิดบริการแล้วอย่างเป็นระบบ โดยมีคณะกรรมการที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชน (ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. ปัญหาของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น. : <https://www.academia.edu>)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นต่อการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นใน จังหวัดเลย ก่อนที่พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นจะถูกทำลายโดยการกระทำของประชาชนที่ปราศจากความรู้ความเข้าใจ โดย จะได้นำผลการวิจัย ไปใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับ นักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความ ภาคภูมิใจ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่ลุ่มลึกในการดูแลและอนุรักษ์พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของ ท้องถิ่นและประเทศชาติแบบมีส่วนร่วมให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น กับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Document research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย

2. ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย จำนวน 15 แห่ง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(1) การสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

(2) การสร้างแบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. เก็บรวบรวมข้อมูล

(1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Document research) ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทในการสร้างองค์ความรู้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดสนทนากลุ่มรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ได้แก่

1. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่มาการศึกษา ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยขึ้นยสำคัญขอภาคนข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ดีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของการวิเคราะห์การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยวิธีการนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ลักษณะแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย

การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัยทั้งจากผลการทำวิจัย ผลจากแบบสอบถาม ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง และเชื่อถือได้

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาและการบรรยาย ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า บทบาทในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเมืองด่านซ้าย (ผิตาโขน). พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ศูนย์วัฒนธรรมไทยดำ. พิพิธภัณฑสถานประจักษ์จันทโชติ. ศูนย์พิพิธภัณฑสถานตำบลชัยพฤกษ์. พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ชอบ ฐานสโม. พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร. พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่คำดี ปภาโส. พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก. หอพิพิธภัณฑสถานพระแก้วอาษา. พิพิธภัณฑสถานวัดชุมชนวัดศรีภูมิ. ศูนย์ศิลปสรีนธร. พิพิธภัณฑสถานแหล่งโบราณคดีบ้านหนองบัว. พิพิธภัณฑสถานอนุรักษศิลปวัฒนธรรมไทยเอกลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น. และพิพิธภัณฑสถานผิชนน้ำ เป็นพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่ได้ขึ้นทะเบียนกับศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรแล้ว

การบริหารจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดเลย อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขึ้น ซึ่งมีกระบวนการทำงานเพื่อสร้าง

เครือข่ายตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. กระบวนการสร้างเครือข่ายพหิพภณท์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ขั้นตอนการประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นตอนการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และขั้นตอนการคัดเลือก คณะทำงานเครือข่ายชุมชน 2. การจัดการเครือข่ายพหิพภณท์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ตั้งคณะทำงาน เครือข่ายพหิพภณท์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานเครือข่าย และ 3. แนวทางการ ทำงานของเครือข่ายพหิพภณท์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายการทำงานของเครือข่าย การกำหนดพันธกิจ การทำงานของเครือข่าย การกำหนดกิจกรรมของเครือข่าย และการประสานงานของ เครือข่าย

ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า ในปัจจุบันเครือข่ายถือว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ เพราะเครือข่ายเป็นการเชื่อมประสานกันอย่างเป็นระบบ ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการรวมพลัง จนสามารถดำรงตัวเองอยู่ได้ในปัจจุบัน และพัฒนาไปสู่นาคตได้อย่างไม่มีสิ้นสุด จึงสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน ดังนี้ 1. การพัฒนาด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 2. การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ 3. การพัฒนาด้านของที่ระลึกและสิ่งอำนวยความสะดวก และ 4. การพัฒนาด้านการบริการนำชมพิพิธภัณฑท์

องค์ความรู้จากการวิจัย

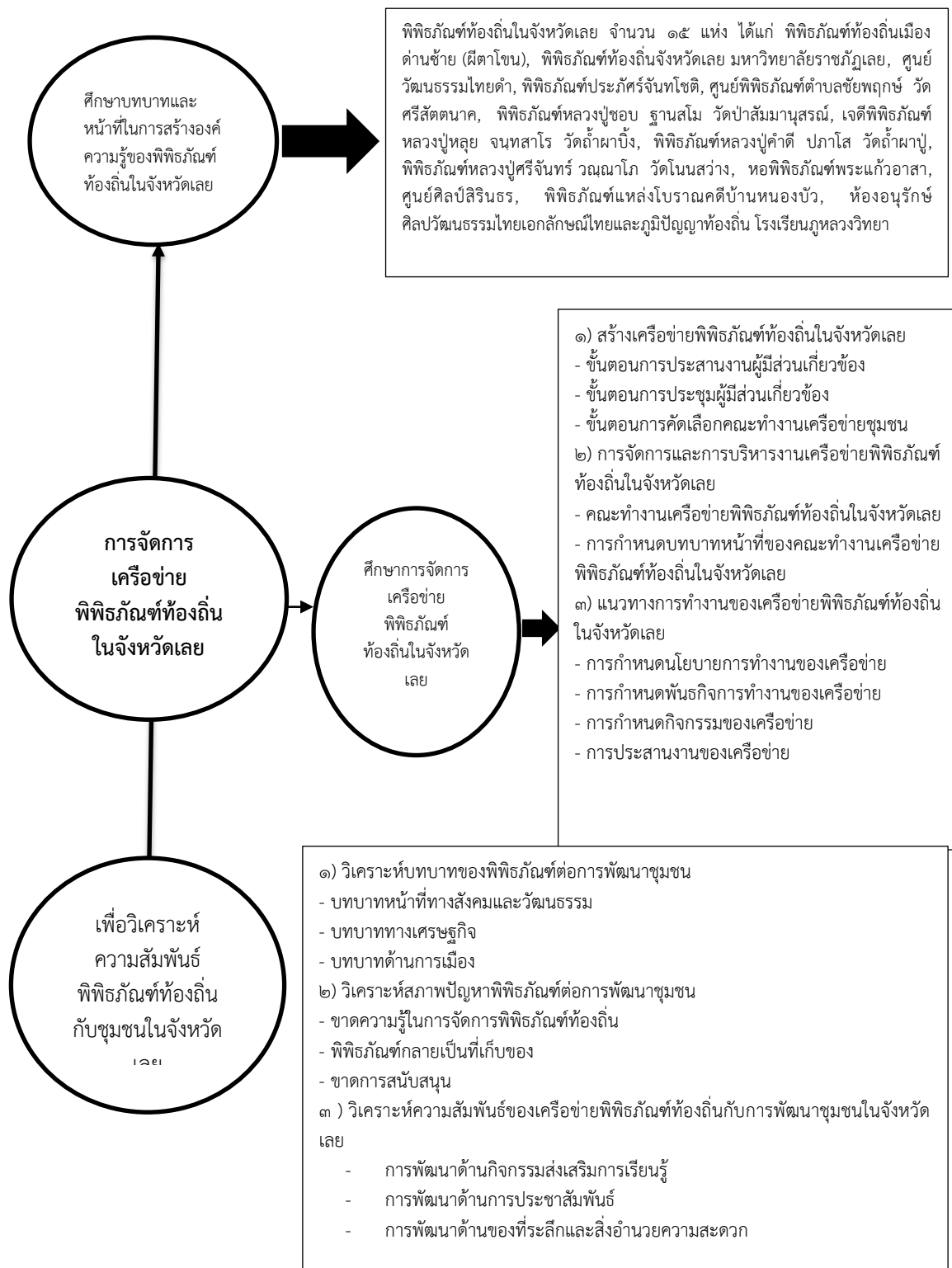
งานวิจัยเรื่อง การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย โครงการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Document research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย และเพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งได้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดเลย คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ควรนำแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานที่น่าสนใจในการวิจัยครั้งนี้ไปทำการศึกษาโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยการผสมผสานระหว่าง การทำงานวิจัยเข้ากับงานประจำ เช่น การร่วมกันทำแผนกลยุทธ์หรือวิจัยเพื่อพัฒนาร่วมกับพิพิธภัณฑสถานแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดการนำไปใช้และปรับปรุงพัฒนาพิพิธภัณฑสถานอย่างแท้จริง

2. ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลพิพิธภัณฑสถาน และการจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในพิพิธภัณฑสถาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในอนาคต

References

- กรมศิลปากร. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเลย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว. 2554.
- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. 2539.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน : แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. พิพิธภัณฑสถานและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. 2551.
- มูลนิธิประไพ วิริยะพันธุ์. พิพิธภัณฑสถานบ้านหนองขาว : เอกสารรายงานการสัมมนา วันพุธที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2543 ณ บ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : มปส. 2543.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. กระบวนการโบราณคดีชุมชน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548.